

نقش گردشگری روستایی و بوم گردی در توسعه روستایی استان لرستان

فاطمه لک^۱، سعید کریمی^۲

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد، دانشگاه بو علی سینا، همدان؛ flak7016@gmail.com

۲. استادیار؛ دانشکده کشاورزی دانشگاه بوعلی سینا، همدان؛ karimis54@yahoo.com

چکیده

در حال حاضر صنعت گردشگری در بسیاری از کشورها به منزله یک صنعت پر درآمد و از منابع مهم کسب ارز تلقی می‌شود. از سوی دیگر صنعت گردشگری راهی مناسب برای معرفی و شناساندن هویت فرهنگی جوامع مختلف به جهانیان به شمار می‌رود. براساس گزارش سازمان تجارت جهانی صنعت توریسم تا سال ۲۰۱۰ اولین صنعت درآمدزا و سودآور جهان بوده است. در کشور ما نیز ظرفیت‌ها و قابلیت‌های بسیار زیادی برای جذب گردشگری وجود دارد که می‌تواند باعث گردش سرمایه و سودآوری برای عده زیادی از مردم و به خصوص جوانان باشد. یکی از اشکال جهانگردی، روستاگردی و بوم‌گردی است که می‌تواند با جذب گردشگرهای داخلی و خارجی، بسیار درآمدزا و پر رونق باشد. یکی از این منابع که می‌تواند بسیاری از تهدیدها را به فرصت تبدیل کند، منابع موجود در محیط روستاها می‌باشد. از آنجا که گردشگری روستایی به ویژه بوم‌گردی به شدت رشد کرده است و در بسیاری از مناطق روستایی یک فعالیت مکمل و پذیرفته تلقی می‌شود، ماهیت این فعالیت ایجاد اشتغال و درآمد و متنوع‌سازی اقتصاد، مشارکت اجتماعی و استفاده از منابع محلی است. اگر در روستاهایی که تا حدی توان جذب گردشگران را دارند، یک برنامه‌ریزی دقیق و مدون با هدف توسعه‌ی روستایی انجام پذیرد، گردشگری روستایی و بوم‌گردی می‌تواند موانع و مشکلات فراوانی را مرتفع سازد و شاخص‌های توسعه‌ی روستایی را در مناطق روستایی تقویت کند. جاذبه‌های طبیعی فراوان از نقاط قوت جذب گردشگر در استان لرستان می‌باشد منابع طبیعی فراوان از جمله: جنگل و مراتع طبیعی، وجود کوه‌ها، مناطق حفاظت شده، آبشارهای مختلف، چشمه‌های دائمی و فصلی پر آب، تالاب‌ها و آب و هوای مختلف و چهار فصل و همچنین قدمتی که این استان از لحاظ سکونت و آثار تاریخی دارد، با ارائه مدیریت و راه‌کارهای صحیح و مناسب می‌توان زمینه مساعدی برای گردشگری و درآمدزایی پایدار در استان لرستان ایجاد کرد. بنابراین در این پژوهش سعی شده است به بررسی نقش گردشگری روستایی به ویژه بوم‌گردی در توسعه پایدار روستایی در استان لرستان پرداخته شود. مقاله حاضر با استفاده از مطالعه کتابخانه‌ای، ابتدا به بررسی مفهوم و اهمیت گردشگری روستایی می‌پردازد و پیامدهای گردشگری را توضیح می‌دهد و سپس به تشریح نقش بوم‌گردی در ایجاد فرصت‌های کسب و کار و اشتغال می‌پردازد و در نهایت با بررسی ظرفیت گردشگری روستایی و بوم‌گردی در استان لرستان، پیشنهادهایی در این زمینه ارائه می‌دهد.

واژه کلیدی: گردشگری، توسعه روستایی، گردشگری روستایی، بوم‌گردی، استان لرستان

مقدمه

اکنون اهمیت مقوله گردشگری به صورت یکی از جلوه‌های جهانی شدن رخ نموده و فعالیت‌های گردشگری نیز در عصر پسامدرن دستخوش تجدید ساختار بااهمیتی گردیده است در این تجدید ساختار جریان گردشگری میل به تطبیق با شرایط بومی شدن دارد گردشگری در دوران ما یک واقعیت مهم اجتماعی است که عموماً از دیدگاه‌های تعادل فرهنگی و توسعه به آن نگریده می‌شود با این وجود، کنش‌پذیری گردشگری در فضاهای جغرافیایی فراتر از مفهومی دو بعدی در زمینه فرهنگ و اقتصاد، چشم اندازهای متعددی را به تصویر می‌کشد (صالحی فرد و همکاران، ۱۳۸۸). در این شرایط توسعه جوامع دربرگیرنده ابعاد اقتصادی، اداری، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، قانونی و زیست‌محیطی است و به همین لحاظ در توسعه مفاهیمی مانند توسعه انسانی، فقرزدایی، عدالت و برابری یکپارچگی اجتماعی، مشارکت مدنی و... مطرح شده و ابعاد و رویکردهای جدیدی در دستورکار سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان و مجریان توسعه قرار گرفته است. هماهنگی و توازن بین همه‌ی ابعاد و وجوه توسعه در یک جامعه از ضروریات است که در علم مدیریت به آن توسعه متوازن گفته می‌شود (الماسی، ۱۳۸۶). گردشگری روستایی و بوم‌گردی به عنوان زیر مجموعه‌ی صنعت گردشگری با ایجاد اشتغال و حفظ محیط‌زیست طبیعی و بهینه سازی بهره‌برداری از زمین به توسعه‌ی مناطق روستایی کمک می‌کند. طبیعی بودن، با طبیعت در آمیختن، در طبیعت زیستن، از طبیعت بهره گرفتن و طبیعت را به زیبایی آراستن، و آباد و پایدار کردن آن از ویژگی‌های ممتاز جامعه‌ی روستایی ایران است.

صنعت گردشگری یکی از بزرگترین و پربازده‌ترین فعالیت‌های اقتصادی در دنیاست که بالاترین میزان ارزش افزوده را ایجاد می‌کند و بطور مستقیم و غیر مستقیم سایر فعالیت‌های اقتصادی و فرهنگی را تحت تاثیر قرار می‌دهد. برای کشور در حال توسعه‌ای چون ایران که با معضلاتی چون نرخ بیکاری بالا، محدودیت منابع ارزی، اقتصاد تک محصولی، مهاجرت و افزایش حاشیه نشینی در شهرها مواجه است؛ توجه به صنعت گردشگری روستایی یکی از راه حل‌ها است. با توجه به موقعیت خاص و شرایط اقلیمی مناسب استان لرستان جاذبه‌های ژئوتوریستی بسیاری در این استان به وجود آمده است. این استان از نظر جذب جهانگرد می‌تواند یکی از مهمترین استان‌های ایران باشد که از دوره‌های مختلف تاریخی آثار زیادی را در خود جای داده است بر اساس تحقیقات انجام شده آثار باستانی و قدیمی این منطقه که مورد شناسایی و مطالعه قرار گرفته شامل ۱۶ قلعه، ۲۱ مناره، ۲ غار، ۲۱۲ محوطه، دو بازار، مسجد و ۴۲۲ امامزاده و معبد گزارش شده است و به عنوان یک مرکز تولید کشاورزی، دامپروری، و صنایع دستی مانند قالی بافی، جاجیم بافی، جولا، گیوه بافی، دباغی و چادر به شمار می‌آید و از جاذبه‌های طبیعی مانند گهر، کیو، نوزیان، بیشه، کهمان و... بهره مند است (پزشک پور، ۱۳۹۴).

امروزه جذب گردشگران خارجی به رقابتی فزاینده در بین نهادهای درگیر در صنعت گردشگری تبدیل شده است، زیرا این صنعت نه تنها در پیش‌برد اقتصاد ملی و درآمدهای ارزی نقش دارند، بلکه صنعتی است پاکیزه و عاری از آلودگی و در عین حال ایجاد کننده‌ی مشاغل جدید. گردشگری می‌تواند نقش اساسی در توسعه و حفظ مناطق روستایی داشته باشد. یکی از این مناطق مستعد استان لرستان است که دارای منابع طبیعی، تاریخی و انسانی منحصر به فرد و هم‌چنین تنوع اقلیمی در مناطق روستایی است که خود شرایط بسیار مناسبی را برای توسعه‌ی گردشگری روستایی مهیا نموده، امری مهم که تحقق و گسترش آن براساس موازین و برنامه‌ریزی علمی باعث بهبود کیفیت منابع فوق و جلوگیری از نابودی آنها می‌شود. با ایجاد زیربنای گردشگری مانند شبکه‌های ارتباطی، امکانات رفاهی و... که برای فعالیت گردشگری لازم است، می‌توان به توسعه‌ی گردشگری روستایی استان لرستان کمک کرده و از طرفی باعث استفاده از منابع محلی گردد.

براین اساس، مطالعه‌ی وضعیت گردشگری روستایی و بوم‌گردی استان لرستان ضروری می‌باشد. در همین راستا هدف ما از این پژوهش بررسی نقش گردشگری روستایی و بوم‌گردی در توسعه استان لرستان و ارائه راهکارها و پیشنهادات در زمینه ی بهبود و توسعه گردشگری روستایی و بوم‌گردی در این استان می‌باشد

مفاهیم

توسعه روستایی

از چند سده اخیر و با رشد پرشتاب صنعت و فناوری در جهان، عقب ماندگی مناطق روستایی بیشتر عیان گردیده است. از آن جایی که عموماً روستاییان نسبت به شهرنشینان دارای درآمد کمتری هستند و از خدمات اجتماعی ناچیزی برخوردار هستند، اقشار روستایی فقیرتر و آسیب پذیرتر محسوب می‌شوند که بعضاً منجر به مهاجرت آنان به سمت شهرها نیز می‌شوند. علت این امر نیز پراکندگی جغرافیایی روستاها، نبود صرفه اقتصادی برای ارائه خدمات اجتماعی، حرفه‌ای و تخصصی نبودن کار کشاورزی (کم بودن بهره وری)، محدودیت منابع اراضی (در مقابل رشد جمعیت) و عدم مدیریت صحیح مسئولان بوده است. به همین جهت برای رفع فقر شدید مناطق روستایی، ارتقای سطح و کیفیت زندگی روستاییان، ایجاد اشتغال و افزایش بهره‌وری آنان، تمهید "توسعه روستایی" متولد گردید (طیبیان، ۱۳۷۸).

گردشگری پایدار

گردشگری پایدار یکی از پیامدهای روند تحولات دهه‌های اخیر در سکونتگاه‌های روستایی می‌باشد و عبارت است از گردشگری که نیازهای نسل حاضر را برآورده سازد، بدون آنکه از ظرفیت‌های مربوط به نسل آینده برای پاسخگویی به نیازهای خود مایه بگذارد. گردشگری پایدار به نحوی برنامه‌ریزی و اجرا می‌شود که بر محیط‌زیست، اقتصاد و فرهنگ و به طور کلی، جامعه میزبان اثر منفی نگذارد (ریاحی؛ مهرعلی تبار فیروزجانی، ۱۳۹۳). گردشگری روستایی گردشگری روستایی که یکی از انواع گردشگری است از دهه ۱۹۵۰ به بعد در جهان گسترش یافت و در ابتدا یعنی از دهه‌های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ از جنبه اقتصادی و درآمدزایی مطرح بود ولی به تدریج به عنوان ابزاری برای توسعه جوامع روستایی از ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و زیست‌محیطی مورد توجه قرار گرفت (رضوانی و خراسانی، ۱۳۸۹). گردشگری روستایی به کلیه فعالیت‌ها و خدماتی اطلاق می‌شود که کشاورزان، مردم و دولت‌ها برای تفریح و استراحت گردشگران و همچنین، جذب آنها در نواحی روستایی ارائه و شامل گردشگری کشاورزی، گردشگری مزرعه، گردشگری طبیعی و فرهنگی می‌باشد (رضوانی، ۱۳۸۷). از نظر "آپرمان"، گردشگری روستایی به فعالیت‌های مزرعه‌ای و غیرمزرعه‌ای گفته می‌شود که در جوامع و نواحی روستایی انجام می‌شود (Oppermann, 1996). گردشگری روستایی فعالیتی چندوجهی که در محیطی خارج از شهر صورت می‌گیرد و به گردشگران ماهیت زندگی روستایی را نشان می‌دهد. به عبارتی دیگر، گردشگری روستایی بخشی از بازار گردشگری و منبعی برای اشتغال و درآمد بوده و می‌توان آن را ابزار مهمی برای توسعه (اقتصادی - اجتماعی - اکولوژیکی - بوم‌شناختی) جوامع روستایی قلم‌داد کرد. در کشورهای توسعه‌یافته این امر با خط‌مشی‌های کشاورزی در ارتباط است و غالباً به عنوان راهبردی برای حفظ محیط‌زیست و فرهنگ سنتی روستایی ارتقاء داده می‌شود (Dot, 1994). در اروپا نیز گردشگری روستایی نیز معمولاً برای توصیف گردشگری کشاورزی (گردشگری مبتنی بر مزرعه) بکاربرده می‌شود، اما در صورت لزوم همه فعالیت‌های گردشگری در نواحی روستایی را در بر می‌گیرد و توصیف می‌کند. بنابراین می‌توان با توجه به اهداف و انگیزه گردشگران از مسافرت، گردشگری روستایی را به پنج دسته تقسیم کرد: گردشگری طبیعی، گردشگری فرهنگی، گردشگری بومی، گردشگری دهکده‌ای، گردشگری کشاورزی (رکن‌الدین افتخاری و همکاران، ۱۳۸۴).

بوم گردی (اکوتوریسم)

اکوتوریسم مخفف Ecological Tourism است که معنای لغوی آن در ادبیات فارسی (بوم گردی) می‌باشد و گرایشی تازه در صنعت جهان گردی و مبتنی بر مسافرت‌های هدفمند همراه با دیدار و برداشت‌های فرهنگی و معنوی از جاذبه‌های طبیعی و لذت‌جویی از پدیده‌های گوناگون آن است (Rezvani, 2001). با کسب درآمد از طریق بوم‌گردی، میزان اشتغال برای افراد محلی افزایش یافته و سطح بهداشت و آموزش آنان نیز ارتقاء می‌یابد. این پیشرفت‌های آموزشی و بهداشتی می‌تواند تا مرحله فقرزدایی و حل مشکلات ناشی از رشد جمعیت و توزیع اراضی ادامه یابد و دامنه تخریب منابع طبیعی و خسارت به تنوع زیستی بکاهد. بوم‌گردی هر نوع گردشگری است که به طبیعت

مربوط باشد به طوری که انگیزه اصلی در این گردشگری بهره جستن از جذابیت‌های طبیعی یک منطقه، شامل ویژگی‌های فیزیکی و فرهنگ بومی است و گردشگر پس از مشاهده جذابیت‌ها بدون اینکه خللی در آن وارد یا تخریب کند (Tola, 2008).

اقامتگاه‌های بوم گردی

اقامتگاه‌های بوم‌گردی، اقامتگاه‌هایی هستند که در محیط‌های طبیعی با رعایت بالاترین سطح ممکن ضوابط زیست‌محیطی و به شکلی سازگار با معماری بومی و سیمای طبیعی منطقه احداث شده و ضمن حداکثر تعامل با جامعه محلی، زمینه حضور و اقامت طبیعت‌گردان را با کیفیتی قابل قبول و تعریف شده در محیط‌های طبیعی فراهم می‌نمایند. اقامتگاه‌های بوم‌گردی سبب می‌شود زنجیره فعالیت‌های اقتصادی و فرهنگی به طور مستقیم و غیرمستقیم درگیر شود و فرصت‌های بسیار خوبی برای کسب و کارهای کوچک و خانوادگی ایجاد نماید. جامعه بین‌المللی اکوتوریسم «TIES» تعریف فراگیری برای اکوتوریسم یا بوم‌گردی داده است و آن سفری مسئولانه به مناطق طبیعی است که در آن محیط زیست حفظ و بر رفاه مردم محلی تاکید می‌شود. توسعه گردشگری روستایی که نوعی کسب و کارهای کوچک است، سبب توجه به اقامتگاه‌های بوم‌گردی شد و برای اولین بار در «سمینار بین‌المللی اقامتگاه‌های بوم‌گردی»، در سال ۱۹۹۴ در خلیج ماهو جزایر ویرجین آمریکا به جهانیان معرفی شد <http://www.donyayesafar.com> به این ترتیب که ابتدا در کشورهای اروپایی گسترش یافت، به طور نمونه در کشور اتریش در همان سال ۱۹۹۴ در بیشتر از ۲۱ هزار مزرعه، امکانات ۱۰۹ هزار اتاق برای اقامت بوم‌گردان و بازدید کنندگان فراهم گردید (رضوانی و خراسانی، ۱۳۸۹). جایگاه بوم‌گردی در توسعه استان لرستان وقتی عینیت و نمود بیشتری می‌یابد که بدانیم این استان از دو امتیاز توأمان و مکمل در این زمینه برخوردار می‌باشد که عبارت است از وجود بسترها و عناصر قابل عرضه در گردشگری از یک سو و موقعیت کاملاً مناسب جغرافیایی به جهت شرایط آب و هوای معتدل و کوهستانی که امکان نمود یافتن کوتاه مدت و اقتصادی شدن پروژه‌های گردشگری را فراهم ساخته، بازاریابی گردشگری را به سهولت امکان پذیر می‌سازد.

موقعیت جغرافیایی منطقه مورد مطالعه

استان لرستان در موقعیت ۴۶ درجه و ۵۱ دقیقه تا ۵۰ درجه ۳ دقیقه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ و ۳۲ درجه و ۳۷ تا ۳۴ درجه و ۲۲ دقیقه درجه عرض شمالی با وسعتی حدود ۲۸۰۴۶ کیلومتر مربع در غرب کشور و در بین رشته کوه زاگرس با میانگین ارتفاعی حدود ۲۲۰۰ متری از سطح دریا قرار گرفته است. و دارای میانگین بارندگی بین ۵۰۰ تا ۶۰۰ میلیمتر در سال می‌باشد. به طور کلی آب و هوای استان لرستان به دلیل وجود رودخانه‌ها و کوه‌های زیاد، جنگل و پوشش گیاهی مناسب دارای آب و هوای معتدل و فصول منظمی است. این استان از شمال به استانهای مرکزی و همدان، از شرق، به استان اصفهان، از جنوب به خوزستان از جنوب شرقی به چهارمحال و بختیاری، و از غرب به کرمانشاه و ایلام محدود است. استان لرستان از نظر طبیعی کوهستانی است که در بخش میانی سلسله جبال زاگرس و در غرب ایران واقع شده است. به علت واقع شدن در دامنه‌های رشته کوه زاگرس از مناطق ناهموار ایران محسوب می‌شود. تقریباً سراسر این منطقه پوشیده از کوه، تپه، دره و دشت است. این منطقه به گواه یافته‌های باستان‌شناسی یکی از قدیمی‌ترین زیستگاه‌های پایدار روستایی در افق بشری به شمار می‌رود. به طوری که دست‌افزارهای پارینه سنگی و غارهای منقوش پیش از تاریخ با قدمتی بیش از چهل هزار سال در آن موجود است (فرهادی نژاد، ۱۳۸۸) این استان با مساحت ۲۸۰۶۴ کیلومتر مربع، تقریباً ۱/۷ درصد مساحت کل کشور را به خود اختصاص داده است. استان لرستان طبق سرشماری سال ۱۳۹۵ یک میلیون و ۷۶۰ هزار و ۶۴۹ نفر به عنوان شانزدهمین استان کشور اعلام شد. براساس آخرین تقسیمات کشوری دارای ۱۱ شهرستان، ۲۵ بخش، ۸۱ دهستان و ۸۴۲ آبادی دارای سکنه بوده که مرکز سیاسی اداری آن شهر خرم‌آباد می‌باشد.

جمعیت و خانوار لرستان - ۱۳۹۵

استان	جمعیت	مرد	زن	خانوار
لرستان	۱۷۶۰۶۴۹	۸۹۲۸۸۹	۸۶۷۷۶۰	۵۰۹۰۲۵

منبع: مرکز آمار

اقوام لر و ویژگی‌های فرهنگی

اقوام لر در غرب رشته کوه زاگرس در منطقه جنوبی‌تر از کردستان سکونت دارند لرها از خویشاوندان نزدیک اقوام پارس هستند و زبان لری از لهجه‌های نزدیک به زبان‌های ایرانی به خصوص پهلوی اشکانی و ساسانی است. لرها مانند بسیاری از ایلات و عشایر به حشم داری و تا حدودی به زراعت اشتغال دارند برخی هنوز چادر نشین می‌باشند. (شیوا، ۱۳۸۸).

موقعیت‌ها و جاذبه‌های طبیعی مناسب استان لرستان برای ایجاد گردشگری

تنوع آب و هوایی

استان لرستان تحت تأثیر آب و هوای مدیترانه‌ای قرار گرفته است به طوری که دارای تابستان گرم و زمستانی معتدل است. شهرهای مختلف این استان دارای شرایط آب و هوایی مختلفی هستند به صورتی که در قسمت جنوبی این استان شهرستان پلدختر دارای آب و هوای بسیار گرم اما در شهرستان‌هایی همچون نورآباد و الشتر که در موقعیت شمال استان قرار دارند آب و هوا بسیار خنک می‌باشد. با توجه به شرایط ذکر شده می‌توان ذکر نمود که در استان در تمام سال با توجه به شرایط فصلی مختلف می‌توان مکان‌های مناسبی را برای تفریح و گردشگری انتخاب نمود.

کوه‌ها

استان لرستان در قسمت مرکزی رشته کوه‌های سلسله جبال زاگرس قرار گرفته است. از جمله رشته کوه‌های مهم این استان میتوان به: سفید کوه، مخمل کوه، هشتاد پهلوی و تاف در شهر خرم آباد، رشته کوه گرین در بین شهرهای نورآباد و الشتر، رشته کوه اشترانکوه در بین شهرهای ازنا، دورود، الیگودرز و همچنین رشته کوه کبیر کوه در شهرستان پلدختر اشاره نمود. همه این رشته کوه‌ها با توجه به شرایط توپوگرافی خود از جمله ارتفاع از سطح دریا، و شیب دارای پوشش گیاهی و متناسب آن گونه‌های مختلف جانوری هستند.

جنگل‌ها

با توجه به اینکه قسمت اعظم جنگل‌های استان لرستان را گونه بلوط تشکیل داده است، به جنگل‌های بلوط معروف اند که در طول تقریبی ۱۶۰۰ کیلومتری رشته کوه‌های زاگرس واقع گردیده اند. با توجه به رشته کوه‌های بلند و شرایط آب و هوایی که معمولاً از شرایط مدیترانه‌ای منشأ می‌گیرد در بسیاری از نقاط پوشش درختی و مرتعی مناسب می‌باشد. از پوشش‌های گیاهی موجود در استان می‌توان به: بلوط ایرانی، دارمازو، بنهف محلب، گیلاس وحشی، زیتون، زالزالک، بادام کوهی، آلوچه، نسترن وحشی و پوشش مرتعی چون شیر خشت لرستانی، بومادران، کلاه میر حسن، فریون زگیل دار، گوش بره طناز، سریش ایرانی، لاله واژگون، کنگر صحرائی، خاکشیر، نیلوفر، مریم گلی و انواع گون و غیره اشاره نمود که خود این شرایط یعنی پوشش گیاهی سبب جذب توریسم‌های فراوان می‌شوند.

آبشارها

آبشارهای استان لرستان به دو دسته فصلی و دائمی تقسیم می‌شوند که آبشارهای دائمی عبارتند از:

۱- آبشار بیشه: در ۷۵ کیلومتری خرم آباد و ۳۰ کیلومتری دورود با ارتفاع حدود ۵ متر

۲- آبشار آب سفید الیگودرز

۳- آبشار افرینه در مسیر خرم آباد - اندیمشک

۴- آبشار تله زنگ در مسیر راه آهن دورود- اندیمشک

۵- آبشار سر کانه واقع در دهستان گریت

۶- آبشار شوی در بخش مرکزی خرم آباد

۷- آبشار داراک در دهستان کشور در بخش پاپی

۸- آبشار عمارت واقع در بخش مرکزی شهرستان دورود

دریاچه‌های لرستان

دریاچه گهر، دریاچه گهر بزرگ، دریاچه گهر کوچک

دریاچه گهر

دریاچه گهر که در محدوده شهرهای الیگودرز و دورود و ازنا و در رشته کوه اشترانکوه واقع گردیده است به عنوان بزرگترین دریاچه کوهستانی کشور محسوب می‌گردد که در ارتفاع ۲۴۰۰ تا ۲۳۰۰ متری از سطح دریا واقع گردیده است که احتمالاً این جاذبه طبیعی در اثر زمین لرزه به وجود آمده است که دارای اکوسیستمی متنوع و پایدار و جاذبه‌های جامع و زیبا می‌باشد. منطقه اشترانکوه و دریاچه گهر که دارای پوشش گیاهی مناسب شامل بید، بلوط ایرانی، بادام کوهی، ارغوان وحشی، پسته وحشی و دیگر درختان اهلی که در اطراف دریاچه پارک طبیعی را به وجود آورده‌اند می‌باشد. همچنین دارای گونه‌های جانوری مختلف از قبیل قوچ، آهو، کل، بز کوهی، گرگ و از جانوران آبری در دریاچه می‌توان به ماهی قزل آلا، ماهی رنگین کمن، مارماهی، لاک پشت، قورباغه از دیگر جانورانی هستند که به دلیل شرایط مناسب زیستی در این منطقه زیست می‌کنند این دریاچه از بین جاذبه‌های طبیعی که در استان لرستان وجود دارند دارای بیشترین بازدید کننده از استانها مختلف کشور و حتی از کشورهای خارجی می‌باشد (عزتی و بلکی‌وند، ۱۳۸۴).

سراب و چشمه‌های استان لرستان

در استان لرستان ۴۶ سراب وجود دارد که در جدول زیر به برخی از آنها اشاره گردیده است. از مهم‌ترین این سراب‌ها می‌توان به سراب دوره در شهرستان چگنی، سراب ناوه‌کش در مسیر بین شهرستان خرم آباد و کوهدشت، سراب نیلوفر که در قسمت جنوب غرب خرم آباد و همان طور که از نام این سراب مشخص است از گل‌های نیلوفر پوشیده شده است و سراب کهمان در شهرستان الشتر. همه این سرابها در امتداد خود باعث به وجود آمدن تنوع زیستی مخصوص خود شده‌اند که دارای پوشش گیاهی و جانوری متنوعی می‌باشند به طوری در امتداد رودخانه کهمان که از این سراب بوجود آمده است، پوششی از درختان خودرو گردوی وحشی و بید منظره زیبا و جالبی را برای ایجاد گردشگری خصوصاً در فصل تابستان به دلیل آب و هوای خنک فراهم کرده است.

سراب و چشمه‌های استان لرستان

شهرستان الیگودرز	شهرستان بروجرد	شهرستان خرم آباد	شهرستان دلفان	شهرستان دورود
سراب غار تمندر	سراب جانیزه	سراب کیو	سراب غسلگه	چشمه راکن
سراب گردکانک	سراب زرشکه	چشمه‌های آبارم	سراب پیردوسی	وقت ساعت
سراب ماهی چال	سراب سفید	گرداب‌داری	سراب دولیسکان	سراب چمنار
سراب خرسیان	سراب زارم	سراب اراز	سراب وناو	
سراب گایکان	سراب کرتول	سراب شوا	سراب سنگر	
سراب سردره	چشمه ونایی	سراب یاس	سراب قمش	
سراب رودآب	چشمه دره خونی	سراب چنگانی	سراب تاج امیر	
سراب کیگوران	چشمه هفت تپه	سراب تلخ		
سراب دورک	چشمه اسل	گرداب سنگی		

اقامتگاه‌های بوم گردی لرستان

سپیددشت: اقامتگاه بومگردی دره ناران

بروجرد: کوچ بوم عشایر روستای مله کبود- اقامتگاه بومگردی باغ گلچهران

خرم آباد: اقامتگاه بومگردی ده نثار

الیگودرز: اکوکمپ بومگردی و عشایری ریتون سام

مراعات:

مراعات استان لرستان شامل مراعات بیلاقی و قشلاقی و میان بند است که مساحت مراعات بیلاقی استان ۸۰۲۵۰۶ هکتار و مراعات قشلاقی ۶۹۱۰۰۰ هکتار و مراعات میان بند که عمدتاً در شهرتان خرم آباد می باشد ۴۰۸۰۰ هکتار است.

ردیف	شرح/شهرستان	سطح کل مراعات مشجر و غیر مشجر		
		بیلاقی	قشلاقی	میانبند
۱	الیگودرز	۷۲۰۷۰۶۲	۲۵۵۹۴۴	۰
۲	بروجرد	۲۱۴۳۷۵	۱۸۰۰۰۰	۰
۳	خرم آباد	۱۱۱۰۲۵۰	۱۰۰۳۸۷	۴۰۸۰۰
۴	کوهدشت	۳۷۷۶۷۸	۱۰۰۵۵۰	۰
۵	نورآباد	۲۷۷۲۵۰	۱۳۵۶۲۵	۰
۶	دوزود	۸۵۱۲۵	۳۰۰۰۰	۰
	جمع	۲۷۹۱۷۴۹	۸۰۲۵۰۶	۴۰۸۰۰

این نقاط قادر به جذب گردشگر می باشد و یکی از مناطق مناسب و زیبا برای جلب نظر گردشگران می باشد و می تواند راهی برای ایجاد شغل و ارز آوری به داخل استان باشد.

غارهای استان لرستان:

غار کنجی: در ۴ کیلومتری جنوب شهر خرم آباد در کمر کس یک کوه قرار گرفته است. دسترسی به این غار از طریق یک مسیل دره ای امکان پذیر است.

غار ارجنه

در دشت جنوبی دره خرم آباد، یک کوه کوچک و کم ارتفاع به "گرا رجنه" وجود دارد که تعدادی غار کوچک در سمت شرقی آن پدید آمده اند و به نام همتن کوه مشهورند.

غار قمری

این غار در غرب دره خرم آباد است. غار باریک و طولانی که تاکنون انتهای آن کشف نشده است.

غار یافته

این غار در ۲۵ کیلومتری جنوب غربی شهر خرم آباد بر سر راه کوهدشت در محلی به نام "سولیزه" بردامنه کوه "یافت" واقع شده و فضای داخلی آن محدود است.

غار قازه یا مغار

در جنوب شرقی «کوه یافته» در بخش چگنی خرم آباد واقع شده که در داخل آن، تعدادی «استلاکتیت» و «استلاگمیت» دیده می‌شود. دهانه غار به سمت شرق است. در داخل غار، حوضچه‌ای پر از آب سرد به وجود آمده که نسبتاً "بزرگ است و بیش از ۱/۵ متر عمق دارد. در قسمت غربی دهانه غار یک راه باریک وجود دارد که با سنگ و گچ، چند پله در آن ساخته شده است.

غار کوگان

این غار یکی از معدود غارهای مصنوعی استان لرستان است که به دست انسان در دل کوهستان‌ها به وجود آمده است.

غار دوشه

یکی از غارهای تاریخی استان لرستان است که در روستای کرشوراب از توابع بخش چگنی خرم آباد واقع شده است و حاوی نقاشی‌ها و کتیبه‌های تاریخی متعدد و جالب توجه است.

پیامدهای گردشگری

اثرات گردشگری، نتایج حاصل از یک فرآیند پیچیده بین گردشگران، میزبانان و سکونتگاه‌های میزبانان است (Kandel & Brown, 2006). به طور کلی، اثرات مختلف گردشگری بر مناطق روستایی را می‌توان در چند بعد اصلی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، زیست محیطی، کالبدی خلاصه کرد (قدیری معصوم و همکاران، ۱۳۹۲). مروری بر ادبیات برنامه‌ریزی گردشگری نشان می‌دهد که تاکنون، چهار رویکرد عمده در مورد برنامه‌ریزی بخش گردشگری وجود داشته است. نخست، دیدگاه رشدگرا که گردشگری را ابزاری برای بهبود شاخص‌های اقتصادی می‌داند؛ دوم، رویکرد فیزیکی-فضایی که گردشگری را یک پدیده‌ی فضایی و منبع مورد استفاده در ساماندهی فضاها دانسته و مورد مطالعه قرار می‌دهد؛ سوم، دیدگاه اجتماعی که گردشگری را برای شکوفایی بهبود شرایط زیستی جوامع مفید می‌داند و چهارم، رویکرد توسعه پایدار که گردشگری را به مثابه ابزاری توانمند در راستای اجرای سیاست‌های توسعه پایدار مورد بررسی و تحلیل قرار می‌دهد و رویکرد جدیدی به شمار می‌رود (تولایی و همکاران، ۱۳۹۲). فراهم آمدن فرصت‌های شغلی به واسطه وجود گردشگری به ویژه بوم گردی، می‌تواند پیامدهای مثبتی بر جمعیت‌های محلی به دنبال داشته باشد. از جمله، اجتناب از تجزیه اجتماعات کوچک (روستاها) که جوانانش معمولاً برای یافتن شغل به مناطق دیگر مهاجرت می‌کنند و افزایش درآمد حاصل از هنرها و صنایع دستی محلی (آکادمی علوم اتحاد جمادی شوری، ۱۳۷۲).

راهکارهای اصولی در جهت بهبود و وضعیت گردشگری و توسعه روستایی به قرار زیر ارائه می‌شود:

- تشویق بخش خصوصی برای سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری استان لرستان جهت جذب گردشگر و افزایش درآمد مردم لرستان.
- ایجاد زمینه مساعد در روستاهای استان برای سرمایه‌گذاری و توسعه پایدار در لرستان، به ویژه در میان دانش‌آموزان، مادران، مسئولان، گردشگران.....

- مشارکت دولت در فراهم ساختن و ایجاد تسهیلات و خدمات زیر بنایی (رونق شبکه‌های حمل و نقل، آب، برق، مخابرات، تأسیسات ورزشی، بهداشتی و...).

- رونق بخشیدن به صنایع دستی و خدمات مرتبط با گردشگری از طریق ارائه تسهیلات و ایجاد مشوق‌های لازم به منظور بازار محلی و فروش صنایع دستی.

- مشارکت و سرمایه‌گذاری دولت در زمینه توسعه فعالیت‌های گردشگری در منطقه.

بحث و نتیجه گیری

صنعت گردشگری از جمله مهمترین منابع جذب درآمد و یکی از راه‌های توسعه کشور است. کشورهای جهان از طریق جذب جهانگردان و گردشگران داخلی درآمد فراوانی بدست می‌آورند. اما در کشور ما این صنعت جایگاه واقعی خود را پیدا نکرده است و در دوره‌های

مختلف ورود گردشگران و جهانگردان به ایران به دلایل متعددی دچار نوسان بوده است. استان لرستان باید ظرفیت‌های لازم جهت توسعه جهانگردی را تقویت کند چون دارای ارزش‌های فرهنگی، طبیعی و تاریخی بسیار بالایی است که در صورت عملی شدن برنامه‌ریزی‌های منسجم و مدیریت صحیح گردشگران این منطقه تعداد بی‌شماری جهانگرد بین‌المللی و داخلی را به بخش غربی ایران و استان لرستان جذب خواهد نمود. برای بهره‌گیری از استعدادهای بالقوه این منطقه، لازم است که طرح جامع فراگیری برای حفاظت و مدیریت آن تهیه شود که مورد قبول جهانگردان و گردشگران قرار گیرد. مهمترین دلایلی که موجب عدم جذب جهانگردان و گردشگران به ایران شده است می‌توان به مواردی چون پایین بودن فرهنگ پذیرش گردشگر در جامعه میزبان، مغایرت فرهنگ اجتماعی ایران با فرهنگ جهانگردان در نحوه پوشش، تبلیغات منفی رسانه‌های بین‌المللی درباره ایران، مشکلات موجود در روابط ایران با برخی کشورها، کمبود مشارکت بخش خصوصی در تهیه و توسعه امکانات و ارائه خدمات به جهانگردان و گردشگران، کمبود تبلیغات برای معرفی جاذبه‌های جهانگردی ایران به جهانگردان و... اشاره کرد. مسئولان امر باید در زمینه بهداشت محیط روستا و فراهم کردن تسهیلاتی برای گردشگران برنامه‌های جامع‌تری را در رأس کار خود قرار دهند. همچنین به منظور حفاظت از محیط زیست، فرهنگ و درآمد اقتصادی در یک برنامه گردشگری پایدار روستایی، بایستی با بالا بردن رضایت گردشگران زمینه بازگشت مجدد آن‌ها را فراهم ساخت تا بتوانند در توسعه پایدار ناحیه‌ای این منطقه مسمر ثمر واقع شود. براساس مطالعات انجام شده با روش کتابخانه‌ای در منطقه مورد مطالعه (استان لرستان) مشخص می‌شود که امروزه صنعت گردشگری به عنوان صنعتی پویا و دارای ویژگی‌های بارز و منحصر به فرد بخش مهمی از فعالیت‌های اقتصادی و توسعه یافته و در حال توسعه را به خود اختصاص داده است. جاذبه‌های گردشگری در استان لرستان سالیانه پذیرای مهمانان و مسافران زیادی از مناطق مختلف کشور شده و این مناطق دیدنی را به عنوان یکی از مناطق توریستی و گردشگری استان تبدیل نموده است. وسبب شده است که گردشگران زیادی را به خود جذب کند و اثراتی چون تنوع اشتغال‌زایی در منطقه، کاهش مهاجرت و کمک به افزایش درآمد ارزی، کمک به توسعه منطقه‌ای، ایجاد فرصت‌های شغلی و کاهش معضل بیکاری، تصحیح الگوی اشتغال، کمک به توسعه منطقه‌ای، ایجاد ظرفیت‌های شغلی پایدار و مستمر، ایجاد سرمایه عمومی همانند درآمد برای افراد و خانوارهای در درون روستاها، داشته باشد. در ارتباط با توسعه گردشگری روستایی از طریق گردشگری طبیعی عامل اول یعنی ساز و کارهای زیرساختی فرهنگی (ایجاد زیرساخت‌های لازم برای دسترسی به مکان‌های طبیعی روستا، توسعه مراکز بهداشتی در روستا از طریق افزایش تعداد گردشگران، تولید و پخش برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی از اماکن و مناطق زیبا و دلنشین روستا، سازماندهی اردوهای ورزشی و کوهنوردی در روستا، استفاده از امکانات و خدماتی از قبیل سرویس دهی مناسب به گردشگران و... به منظور توسعه گردشگری پایدار روستایی) می‌تواند بهبود و توسعه این نوع گردشگری کمک کند. بنابراین پیشنهاد می‌شود قبل از هر گونه امکان‌سنجی، برنامه‌ریزی و اجرای برنامه جهت توسعه گردشگری در این ناحیه، مطالعاتی به صورت جامع و کلی در سطح روستا جهت توسعه زیرساخت‌ها و گسترش مسائل فرهنگی در برنامه‌های توسعه آتی استان به اجرا گذاشته شود..

منابع و مأخذ

- استانداری لرستان. ۱۳۹۵. سالنامه آماری.
- اعضای آکادمی اتحاد جماهیر شوروی "انسان، جامعه و محیط زیست" ترجمه، صلاح الدین محلاتی، انتشارات شهید بهشتی، ۱۳۷۲.
- الماسی، حسن، ۱۳۸۶. بررسی نقش گردشگری پایدار در تدوین الگوهای راهبردی مدیریت توسعه، مجله نامه پژوهشگاه، شماره‌های ۱۹ و ۱۸، انتشارات سازمان میراث فرهنگی، تهران.
- بلکی‌وند، اصغر، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد علوم انسانی واحد علوم تحقیقات، بررسی تنوع زیستی دریاچه گهر و مناطق اطراف آن و شناخت قابلیت‌های آن جهت جذب اکوتوریسم، ۱۳۸۴.

- پزشکی پور، پیام، (۱۳۸۸). مجموعه مقالات همایش قابلیتها، موانع و راهکارهای توسعه گردشگری استان لرستان، خرمآباد، به کوشش سازمان میراث فرهنگی و صنایع دستی و گردشگری استان لرستان: انتشارات شاپور خواست.
- تولایی، سیمین، وحید ریاحی، حسن افراخته و احمد شعبانی، (۱۳۹۲). بررسی توانمندیها و راهکارهای توسعه گردشگری روستایی در بخش کهک استان قم، پژوهشهای جغرافیایی انسانی، دوره ۴۵، شماره ۴، صص: ۱۱۸-۱۰۳.
- رضوانی، محمدرضا (۱۳۸۷)، توسعه گردشگری روستایی، دانشگاه تهران، تهران.
- رضوانی، م، نظری، و خراسانی، م ۱۳۸۹. فرهنگ مفاهیم و اصطلاحات برنامه ریزی و توسعه روستایی، جهاد دانشگاهی مشهد.
- رکن الدین افتخاری، عبدالرضا، مهدوی، داوود، (۱۳۸۵). راهکارهای توسعه گردشگری روستایی با استفاده از مدل، SWOT: دهستان لواسان کوچک، فصلنامه مدرس علوم انسانی، دوره ۱۰، شماره ۲.
- ریاحی، وحید و مرتضی مهرعلی تبار فیروزجانی، (۱۳۹۳)، بررسی آثار محیطی گردشگری برسکونتگاههای روستایی (مورد: روستاهای کوهپایه ای شهرستان بابل). جغرافیا، سال ۱۲، شماره ۴۰، صص: ۶۰-۱۴۷.
- سایت دنیای سفر <http://www.donyayesafar.com>
- صالحی فردف محمد و علی زاده، سید دانا (۱۳۸۸). آثار مثبت گردشگری بر جامعه میزبان، مجله گردشگری شماره ۲۲ مهر و آبان، انتشارات تهران..
- طیبیان، محمد، اقتصاد ایران، مؤسسه عالی پژوهش در برنامه ریزی و توسعه، ۱۳۷۸.
- مجله جنگل و مرتع، ۱۳۷۱، فصلنامه علمی - اقتصادی سازمان جنگلها و مراتع و آبخیزداری کشور میراث فرهنگی استان لرستان، ۱۳۷۹، آمار و اطلاعات موجود در مورد میراث فرهنگی.
- مرکز تحقیقات و مطالعات ایرانگردی و جهانگردی، ۱۳۶۷، امکان سنجی توسعه صنعت جهانگردی در استان لرستان.
- قدیری، معصوم، مجتبی، سید حسن مطبوعی لنگرودی و حسن مهر پویا (۱۳۹۲)، تبیین اثرات کالبدی گردشگری بر نواحی روستایی (مورد پژوهش: دهستان بیرون بشم - بخش کلاردشت)، برنامه ریزی و توسعه گردشگری، سال ۲، شماره ۵، صص: ۴۹-۳۳.
- Dot, (1994), National Rural Tourism strategy, commonwealth apartment of Tourism, Canberra.
- Kandel, W. A. and Brown- D.L, (2006), Population Change and Rural Society, Nederland Dot, (1994), National Rural Tourism strategy, commonwealth apartment of Tourism, Canberra .
- Opperman, M., (1996), Rural Tourism in southern Germany, annals of Tourism research, vol. 23 Num 1 ,pergamun press, USA.
- Rezvani A.A., 2002. Ecotourism role in protecting the environment. Journal of Ecology, N . 31: 115-122. (In Persian)
- Tola, T.K, 2010. Geospatial approach for ecotourism development: a case of Bala Mountains notional park. Thesis submitted in partial Fulfillment of the Requirements for the Award of the degree of Master of natural science, Department of Earth sciences. 66 pp.